

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2021, 4(5): 499-509.

DOI:[10.26677/TR1010.2021.732](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.732)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

KAVRAMSAL MAKALE

Turizmin Davranışsal Dönüşümü: Bir Yorum Aracı Olarak Pandemi

Dr. Öğr. Üyesi Caner ÇALIŞKAN, Adıyaman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Adıyaman, e-posta: ccaliskan@adiyaman.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7774-1769>

Öz

İnsanoğlu tarih boyunca sayısız felaket yaşamıştır. Özellikle salgın gibi etkileri ve süresi belirsiz olaylar çok daha yıkıcı olmuştur. Günümüzde yaşanan COVID 19 pandemisi bu felaketlerin en çarpıcı örneklerinden biridir. Bununla birlikte pandemi, sosyal yaşam davranışlarını belirgin bir biçimde değiştirmektedir. Bu değişimin psikoloji, ekonomi, toplum ve çevre gibi farklı boyutları bulunmaktadır. Sosyolojik ve psikolojik derinliği olan davranış kavramı aynı zamanda turizm gibi sosyal yaşam dinamiklerinden bağımsız olmayan alanlar için önemli bir hareket noktasıdır. Nitekim pandemi koşullarına bağlı olarak değişen davranış kalıplarının turizm davranışını da etkilemesi muhtemeldir. Bu çalışmada öncelikle pandemi ve davranış değişimleri ile ilgili literatürde yer alan araştırma sonuçları incelenmiştir. İkinci olarak turizm davranışındaki değişimler ile ilgili araştırma sonuçları değerlendirilmiştir. Son olarak sonuçlar arasında karşılaştırma yapılmış ve güncel turizm davranışı ile ilgili çıkarımlar yapılmıştır. Bu bağlamda, söz konusu araştırmaların sonuçları, pandemi kaynaklı sosyal yaşam davranışındaki değişimlerin turizm davranışına da yansıdığını göstermektedir. Pandeminin olumsuz sonuçları psikolojik boyutta daha çok etkili olurken bu durumun tatil, ulaşım ve konaklama tercihlerinde değişim meydana getireceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Davranış, Değişim, Turizm Davranışı, Pandemi.

Makale Gönderme Tarihi: 14.03.2021

Makale Kabul Tarihi: 02.05.2021

Önerilen Atıf:

Çalışkan, C. (2021). Turizmin Davranışsal Dönüşümü: Bir Yorum Aracı Olarak Pandemi, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(5): 499-509.

© 2021 Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2021, 4(5): 499-509. DOI:[10.26677/TR1010.2021.732](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.732)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Behavioral Transformation of Tourism: Pandemic as a Tool of Interpretation

Assistant Prof. Dr. Caner ÇALIŞKAN, Adıyaman University, Faculty of Tourism, Adıyaman, e-mail: ccaliskan@adiyaman.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7774-1769>

Abstract

Mankind has experienced numerous disasters throughout history. Especially events with uncertain effects and duration, such as outbreaks, have been much more devastating. The current COVID 19 pandemic is one of the most striking examples of these disasters. However, the pandemic significantly changes social life behaviors. This change has different dimensions such as psychology, economy, society and environment. The concept of behavior with sociological and psychological depth is also an important starting point for fields that are not independent of social life dynamics such as tourism. As a matter of fact, it is possible that changing behavior patterns depending on the pandemic conditions will also affect tourism behavior. In this study, firstly, the results of the research in the literature on pandemic and behavioral changes were examined. Secondly, research results on changes in tourism behavior were evaluated. Finally, a comparison was made between the results and inferences were made regarding current tourism behavior. In this context, the results of relevant studies show that the changes in social life behavior caused by the pandemic are also reflected in tourism behavior. While the negative consequences of the pandemic will be more effective on the psychological dimension, it is predicted that this situation will cause a change in holiday, transportation and accommodation preferences.

Keywords: Behavior, Change, Tourism Behavior, Pandemic.

Received: 14.03.2021

Accepted: 02.05.2021

Suggested Citation:

Çalışkan, C. (2021). Behavioral Transformation of Tourism: Pandemic as a Tool of Interpretation, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 4(5): 499-509.

© 2021 Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi.

GİRİŞ

Toplumsal coğrafya, tarih ve kültür sürekli bir dönüşüm içindedir ve bu dönüşüm sosyal bir varlık olan insanı etkilemekte ve yaşamını şekillendirmektedir (Şentürk, 2008). Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gözlemlenen ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmeler toplumların yaşam tarzında köklü değişiklikler yaratmıştır. Bu gerçeklik özellikle kültürel kimlik ve insanların değişen algılarında görülmektedir (Nar, 2015). Levi-Strauss'a (2014) göre, günümüz toplumlarının doğasında sürekli bir değişim söz konusu iken bu, yapı ve işleyişin temel ilkesidir. Toplumsal düzeyde gerçekleşen bu değişimlerin davranışlara yansması ise olağandır. Nitekim basit bir davranışının altında bile belirli bir uyarana veya eğilime bağlı sinirsel, bilişsel ve öznel olmak üzere çok karmaşık nedenler bulunabilmektedir (Cüceloğlu, 2015). Genel söylemle davranışlar geçmiş deneyimlerin, çevresel sistemlerle olan ilişkilerin ve kişilik özelliklerinin birer bileşkesidir (Danış, 2006). Bu noktada günümüz yaşamının sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve çevresel bir fenomeni olan turizm (Sarı ve Nazlı, 2013) davranış temelinde önemli bir inceleme derinliği sağlamaktadır.

Turizm, günlük yaşamdan yapısal bir kopuşu ifade etmektedir. Modern sanayi toplumunu karakterize eden turizm, rutin yaşam alışkanlıklarından bağımsız olarak yeni bir davranış kümesinde zihinsel ve bedensel bir yenilenmeyi tanımlamaktadır (Graburn, 1983). Iso-Ahola'nın (1982) bakışıyla bu durum hem kaçış hem de bir arayıştır ve turistler bir yandan rutinden kaçarken diğer yandan içsel ödülleri aramaktadır. Ayrıca bu iki unsur birbirini reddetmez, aksine eşzamanlı hareket eder. Bu eksenle bahse konu olan hareket motivasyonu hem psikolojik (kişisel) hem de sosyal (kişiler arası) bir bileşen olabilmektedir (Heitmann, 2011). Yoğun nüfusun ve kalabalık şehirlerin toplumsal yaşamda meydana getirdiği patoloji (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003) veya Durkheim'in "anomi" teorisine atfen insanları birbirine bağlayan sosyal normların etkisiz hale gelmesi (Tarhan, 2014) bu hareket güdüsünü keskinleştiren olgular olarak düşünülebilir. Her yıl dünya nüfusunun hatırı sayılır bir yüzdesinin gerçekleştirdiği tarihin en dinamik göçü olan bu olayda, tüketim kültürünün de etkisiyle gittikçe karmaşıklaşan turizm davranışı derin bir anlayış gerektirmektedir (Pearce, 1996; Budeanu, 2007; Lee ve Joh, 2010).

Turizm farklı küresel krizlerden etkilenen kırılgan bir yapısalılık taşır (De Sausmarez, 2004). Bu krizlerin artan risk algısı ve güvenlik endişeleri ile turizm davranışını olumsuz etkilemesi (Dickson ve Dolnicar, 2004) ve bu davranış yapısında değişimler meydana getirmesi muhtemeldir. Nitekim etkileri günbegün derinleşen pandeminin turizm davranışını etkilediği açıktır (Chen, Law ve Zhang, 2021). Dolayısıyla turizm davranışını analiz etmek ve değerlendirebilmek için pandemi süreci bir yorum aracı olabilmektedir. Bununla birlikte pandeminin turizm davranışında meydana getirdiği değişimlerin turizmin gelecek senaryosunda önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Açıkçası bu gerçeklik kendini turizm araştırmalarında da hissettirmektedir. Ne var ki pandemi süreci turizm araştırmalarının yönünü farklı bağlamlarda değiştirmiştir. Bu nedenle turizmi güncel bulgular ekseninde yeniden yorumlamak kaçınılmazdır (Bausch, Gartner ve Ortanderl, 2020). Beklendiği üzere, son bir yıldır COVID 19 temalı turizm araştırmaları yoğunluk kazanmıştır. Bu çalışmaların özelde farklı unsurları odak aldığı söylenebilir. Bu çalışmanın zeminini, odağında "pandemi", "davranış", "turizm" ve "değişim" olan araştırmalar oluşturmaktadır. Buradan hareketle öncelikle pandemi parantezinde sosyal davranışlardaki değişimleri; ikinci olarak turizm davranışındaki değişimleri konu alan araştırma sonuçları incelenmiş ve karşılaştırma paydasında çıkarımlar yapılmıştır.

Pandemi ve Davranış Değişikliği

COVID 19 virüsünün yaydığı korku, psikolojik ve psikososyal faktörlerle birlikte önemli davranış değişiklikleri meydana getirmiştir (Winter vd., 2020). Örneğin tokalaşmaktan kaçınmak, insanlardan uzak durmak veya evde kalmak gibi zorunluluklar rutin davranış karakterinde değişimler istemektedir. Ancak toplum sağlığı için öngörülen bu kurallar davranış özelinde bir anlamda bireyin veya sosyal grupların psikolojik alanına yapılan bir temas da olmaktadır (Acuña-Zegarra, Santana-Cibrian ve Velasco-Hernandez, 2020). Ne var ki pandeminin en önemli sonuçlarından biri de şüphesiz psikoloji ve davranış paydasında beliren etkilere (Buckley ve Westaway, 2020). Detaya inildiğinde, bireyin psikoloji boyutunda yüzleştiği zorluk bireysel çıkmazlarla değil akrabaları ve sosyal ağı içinde bulunan diğer insanlarla ortak bir risk çemberinde yer alması ile ilgilidir. Çünkü her birey bir başkasının sağlığı için kendi ödününü verecek ve bu noktada gıda temini, barınma ve sosyo-ekonomik zorluklarla da mücadele edecektir (Moya vd., 2020). Bu bağlamda davranış değişimleri, diğer bireylerin varlığı ve yaygın davranış kümesi ile oluşmaktadır. Davranış, bireyi diğerlerinin belirli bir durumda nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili algısının yanı sıra nasıl davrandığına dair gözlemlerinden de etkilenir (Yanti vd., 2020). Bu noktada virüsün yayılmasını yavaşlatmak için şimdiye kadar benimsenen veya önerilen tüm politikalar acil ve kapsamlı davranış değişikliği gerektirmektedir. Ancak bu değişimi etkili bir şekilde yapmak, insanların davranışları nasıl öğrendiğini ve bilgiyi eyleme nasıl çevirdiğini anlamayı gerektirmektedir (Moya vd., 2020). Buradan hareketle pandeminin insan davranışında meydana getirdiği değişimleri konu alan bazı araştırmalar analiz edilmiş ve Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Psikoloji ve Davranış Bağlamında Pandeminin Etkileri (Bazı Araştırma Sonuçları)

Yazar(lar)	Veri Alanı	Araştırma Sonuçlarına Göre Davranış Betimlemeleri
Özdin ve Bayrak Özdin (2020)	Türkiye	Pandemi sürecinde psikolojik olarak kadınlar daha çok etkilenmektedir. Daha önce psikiyatrik bir hastalığın veya belirli bir hastalık öyküsünün olması (kronik rahatsızlıklar) ve kentsel alanlarda yaşamak anksiyete için önemli birer risk faktörüdür.
Satici vd., (2020)	Türkiye	COVID-19 korkusu depresyon, anksiyete ve stresi artırırken yaşam memnuniyetini azaltmaktadır.
Yıldırım, Geçer ve Akgül (2021).	Türkiye	Savunmasızlık duygusu algılanan risk ve korku, koruyucu/ihtiyatlı davranış kazanımını artırmaktadır. Kadınlar, erkeklere kıyasla önemli ölçüde yüksek bir savunmasızlık duygusuna, risk algısına ve korkuya sahiptir.
Barber ve Kim (2021)	ABD	Katılımcılardan yaşlı yetişkinler, COVID-19’un risklerini genç yetişkinlerden daha yüksek olarak algılamaktadır.
Balkhi vd., (2020)	Pakistan	Katılımcıların çoğunluğu kalabalık mekanlara gitmekten çekinmekte, sağlıklarından endişe etmekte, evlerinde dahi güvenlik kaygısı duymaktadır. 35 yaşın altındaki kişilerde sosyal medya kullanımına bağlı artan anksiyete seviyeleri, kaçınma davranışlarını artırmaktadır. Çoğu katılımcı güvenliklerini sağlamak için davranışlarını değiştirmekte, fiziksel teması azaltmakta ve hijyene daha çok önem vermektedir.
Papageorge vd., (2021)	ABD,İngiltere, İtalya, Çin, Japonya, Kore	Yüksek gelir grubunda yer alan katılımcıların kendini koruma davranışı düşük gelir gurubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksektir.
Clark vd., (2020)	70 ülke	Yönetmelik düzeyde güçlü sağlık önlemlerinin alınması; bireyin sağlığı ile ilgili farkındalığının, kurallara uymasının ve başkalarını da aynı şeyi yapmaya teşvik etmesinin ve nihayetinde gönüllü uyum davranışının önemli bir yordayıcısıdır. Kadınlar sağlık davranışına erkeklere oranla daha fazla uyum göstermektedir.
Bezerra vd., (2020)	Brezilya	Yüksek eğitim ve geliri olan katılımcıların en çok etkilendikleri konu sosyal etkileşim olurken düşük gelir ve eğitim düzeyindeki katılımcılar en çok ekonomik sonuçlardan etkilenmektedir. Fiziksel aktivite yapan katılımcılar, daha düşük stres seviyesine sahiptir.

		Daha kötü yaşam koşullarına sahip katılımcılar daha az süre izole kalmak istemektedir.
Sun vd., (2020)	Çin	Pandemi sırasında katılımcıların internet kullanım oranı ve bağımlılığı yanı sıra alkol ve sigara (madde) kullanımı artış riski göstermektedir.
Flanagan vd., (2021)	ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya, İrlanda	Pandemi ile dışarıda yemek tüketimi azalmaktadır. Hareketsiz boş zaman davranışı artarken, fiziksel aktivite ile geçirilen süre azalmaktadır. Pandemi sürecinde kaygı düzeyleri artmaktadır.
Dryhurst vd., (2020)	İngiltere, ABD, Avustralya, Almanya, İspanya, İtalya, İsveç, Meksika, Japonya, G.Kore	Katılımcıların risk algısı yüksektir. Risk algısının oluşumunda psikolojik faktörler yordayıcıdır. Deneyimsel ve sosyo-kültürel faktörler, risk algısında belirleyicidir. Virüsü doğrudan deneyimleyen kişilerin risk algısı daha yüksektir.
Oosterhoff ve Palmer (2020)	ABD	Gençlerin (13-18 yaş) çoğunluğu sosyal mesafe davranışında bulunmazken konu ile ilgili haberleri takip etmektedir.
Abdelrahman (2020)	Katar	Katılımcıların çoğunluğu evde kalmayı ve gerekmedikçe dışarı çıkmamayı tercih etmektedir. Katılımcılar başkalarıyla iletişim kurarken sosyal mesafeyi korumakta, akraba ve arkadaşlarının ziyaret etmesine izin vermemektedir. Katılımcıların tamamına yakını COVID-19'un tehlikeli bir hastalık olduğuna inanmakta ve hijyen kurallarına uymaktadır. Vicdan duygusu, nevroitiklik, risk algısı ve kişisel hijyen uygulamaları sosyal mesafe davranışını orta düzeyde yordamaktadır.
Knowles ve Olatunji (2021)	ABD	Pandemi süreci ile katılımcıların kontamasyon (bulaşma) korkusu artarken kompulsif yıkama semptomları belirginleşmiştir. Pandemi dönemi öncesine göre daha fazla güvenlik (tedbir) davranışı sergileyen katılımcılarda anksiyete saptanmıştır.

Turizm Davranışı

Turizm davranışı çok yönlü özelliği nedeniyle ekonomi, coğrafya, antropoloji, felsefe, sosyoloji, işletme, hukuk, psikoloji ve pazarlama gibi birçok disiplinin ilgi alanı olup, aynı neden parantezinde tek bir yasa veya varsayım ile açıklanamamaktadır (Biçici, 2016). Kim vd.,'ne (2019) göre, turizm davranışı karmaşık çevresel, psikolojik ve kültürel yapılardan etkilenir. Papadopoulos (1986), demografik faktörlerin, beklentilerin, deneyimlerin ve hatta yaşamın hangi aşamasında olunduğunun turizm davranışını değiştirdiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Lee ve Joh (2010) bu davranışın motivasyon, sosyo-demografik özellikler ve birbiriyle ilişkili karar değişkenlerine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada turizm davranışı yaşam akışı içinde biri diğerinden daha belirgin (Basanez ve Ingram (2013) olaylardan etkilenirken bu olaylar sadece bireysel seçimlerle ilgili değildir. Nitekim akış içinde vuku bulan olayların kaygı, güdü ve değer gibi psikolojik türevleri önemli birer faktördür (Verbeek ve Mommaas (2008). Dolayısıyla turizm davranışı farklı motivasyonlardan, tercihlerden ve yaşam tarzlarından etkilenen farklı tahmin değişkenlerine sahip heterojen bir yapıdadır (Petropoulos vd., 2005; Nielsen, 2013).

Pandemi ve Turizm Davranışı

Pandeminin alınan tüm tedbirlere rağmen derin izler bırakacağı açıktır. Benzer durum turizm bağlamıyla yorumlanabilir. Çünkü salgınlar yapısal olarak tatil kararından destinasyon seçimine turizm davranışını kısa, orta ve uzun dönemde değiştirebilir. Bununla birlikte korku, endişe, travma ve panik ile alınan kararlar da birer soru işaretidir (Alaeddinoğlu ve Rol, 2020). Kock vd.,'nin (2020) söylemi ile pandemi turizmin kabul edilen gerçeklerini değiştirirken turist

psikolojisini etkileyecektir. Nitekim pandemi bir gün bitecek, seyahat engelleri kalkacaktır. Ancak bazı turist davranışları yeni bir dengeye kavuşacaktır. Dolayısıyla turizm zemininde davranışların eskisi gibi olmayacağı söylenebilir. Bu nedenle turizm davranışında meydana gelen değişimlerin araştırılması önemlidir (Silik, Ilgaz ve Dündar, 2020). Buradan hareketle pandeminin turizm davranışı üzerindeki etkilerini konu alan bazı araştırmaların sonuçları incelenmiş ve Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2. Pandemi ve Turizm Davranışı (Bazı Araştırma Sonuçları)

Yazar(lar)	Veri Alanı	Araştırma Sonuçlarına Göre Davranış Betimlemeleri
Çetinkaya, Özer ve Kandemir Altuner (2020)	Türkiye	Pandemi nedeniyle turistlerin hijyen-güvenlik ve seyahat risk algısı etkilenmektedir. Bu etki ilişkisinde -cinsiyet hariç- demografik faktörler rol oynamamaktadır.
Sung, Kim ve Kwon (2020)	Kore	Yurt içi seyahat tercih edilirken devlet sübvansiyonlarına ilgi artmaktadır. Eko-gezilere ve gurme gezilerine ilgi artmaktadır.
Madani vd., (2020)	Cezayir	COVID-19'un neden olduğu psikolojik stresi azaltmak için boş zamana (dinlenme) büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm hizmetlerinin maliyetlerini makul hale getirme ihtiyacı vardır. Turistik yerlerin temiz olması, turistik yerlerde sosyal mesafeye dikkat edilmesi ve güvenlik önlemlerinin (tedbir) alınması talep edilmektedir.
Wachyuni ve Kusumaningrum, (2020)	Endonezya	Katılımcılar pandemi sürecinde doğa turizmüne yönelirken daha çok kısa süreli turları tercih etmektedir.
Sánchez-Pérez vd. (2021)	İspanya	Katılımcılarda daha yerel ve bireysel tatiller, daha uygun tarihler, daha az aracı, daha güçlü sigorta sözleşmesi, daha az toplu taşıma ve ortak hizmet alanı kullanımı yönünde bir davranışsal niyet bulunmaktadır.
Jeon ve Yang (2021)	G. Kore	Daha yerel alanlar ve basitleştirilmiş seyahat güzergahları tercih edilmektedir. Pandemi öncesinde düşük turist yoğunluğuna sahip alanlar pandemi sürecinde daha fazla talep edilmektedir.
Gupta vd., (2021)	Hindistan	COVID-19 kaynaklı algılanan risk ile seyahatten kaçınma davranışı arasında pozitif ilişki bulunmaktadır. COVID-19 kaynaklı algılanan savunmasızlık (zafiyet) duygusu ile seyahatten kaçınma davranışı arasında pozitif ilişki bulunmaktadır.
López vd., (2021)	İspanya	Kadınlar, konaklama sürecinde; hijyen koşullarının sağlanması, ateşin ölçülmesi, dezenfektanların kullanılması, sağlık ve bilgi kontrollerinin yapılması ve kalite sertifikasının olması gibi unsurlara/tedbirlere erkeklere oranla daha fazla önem vermektedir.
Elizabeth vd., (2021)	Makao/Çin	Pandemi sürecinde algılanan seyahat riski olumsuz duyguları artırmakta ve seyahat etme niyetini azaltmaktadır.
Im, Kim ve Choeh (2021)	G. Kore	Doğrulanmış vakalar ve COVID-19 ile ilgili haberlerin sayısı, sosyal mesafe davranışını etkilemektedir. İlgili haberler turistik yerler için çevrimiçi bilgi arama hacmini etkilemektedir. Sosyal mesafe algısı ve artan çevrimiçi arama davranışı çevrimiçi otel incelemelerinin hacmini etkilemektedir.
Turnšek vd., (2020)	Slovenya	Geçmişte yoğun seyahat eden katılımcıların pandemi nedeniyle seyahat etmekten kaçınma olasılığı daha düşüktür. Daha eğitilmiş bireyler daha yüksek risk algılamaktadır. Ancak gelecekte seyahatten kaçınma konusunda eğitim düzeyinin bir etkisi bulunmamaktadır.
Luo ve Lam (2020)	Hong Kong/Çin	COVID-19 korkusu, seyahat kaygısı ve risk tutumu seyahat niyetini olumsuz etkilemektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışma, pandeminin davranış temelinde küresel yaşam üzerindeki etkileri ile turizm davranışında meydana getirdiği/getireceği değişimleri karşılaştırmaktadır. Benzer söylemle,

turizm davranışının genel yapısını, pandemi sürecinin farklı uçlarda oluşan davranış karakterleriyle irdelemektedir. İlgili literatürün analizi, pandemi ile sosyal yaşam davranışında gözlemlenen değişimlerin turizm davranışına da yansımalarını göstermektedir. Araştırmaların sonuçlarına göre pandemi, kadınları erkeklere oranla daha çok etkilemektedir. Nitekim kadınların daha yüksek risk algısına sahip olduğu ve sürecin gereklerine daha fazla uyum davranışı sergiledikleri görülmektedir. Benzer şekilde kadınlar için konaklama sürecinde tedbirlerin alınması ve buna uyum oldukça önemlidir. Diğer yandan pandemiyi yadsınmaz gerçeği psikoloji boyutunda somutlaşan durumlardır. Ne var ki virüs korkusu depresyon, anksiyete ve strese neden olurken diğer yandan bulaş korkusu ve hijyen konusunda kompulsif davranış semptomları belirginleşmiştir. Aynı paydada turistlerin hijyen-güvenlik ve seyahat risk algısı yükselirken, stres yükü nedeniyle dinlenme ihtiyacı artmış, daha yerel, bireysel tatiller ve güçlü sigorta sözleşmeleri ağırlık kazanmıştır. Pandemiyi bir diğer davranışsal gerçeği de internet ve sosyal medya kullanımınıdır. Buna bağlı olarak virüs hakkında artan bilgi yükü anksiyeteyi ve kaçınma davranışını tetiklemektedir. Bu durumun turizm davranışına da yansımalarını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim virüs kaynaklı haberler bireyleri tatil veya konaklama yerleri ile ilgili daha çok çevrimiçi araştırma yapmaya itmektedir.

Pandemiyi rutin yaşam döngüsü üzerindeki etkileri ve bunun turizm davranışına benzer yansımaları elbette öngörülebilir bir gerçekliktir. Ancak bunun yorum düzleminde çözümlenmesi önemlidir. Çünkü turizmin küresel sistemin bileşenleriyle oluşturduğu örüntü (Çalışkan, 2017) bunu gerektirmektedir. Anlaşılacağı üzere, pandemi gölgesinde dönüşen davranış yapıları turizm bileşkesinde benzer resimler ortaya koymaktadır. Bu resmin yorumu turizmin gelecek senaryosu için oldukça önemlidir (Tomassini ve Cavagnaro, 2020). Örneğin demografinin bu senaryoda kritik bir bağlaç olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan sakin coğrafyaların talep göreceği veya daha bireysel seyahat davranışının ağırlık kazanacağı düşünülebilir. Li vd.,'ne (2020) göre, pandemi psikolojisinin ve algılanan riskin üç modelde somutlaştığı görülmektedir. Bunlardan ilki genel amaçlarla yapılan seyahat edimlerinden daha özel ve kısa süreli kalışların olduğu "titiz" tercihlere geçişin olacağıdır. İkincisi, etkileşim sürecinde arkadaş canlısı ve samimi bir tutumdan daha mesafeli bir tavra geçiştir. Üçüncüsü risk, macera ve yenilik arayışı ile bütünleşen radikal bir eğilimden ayrılarak düzenli, daha az esnek, özelleşmiş ve macera içermeyen korumacı bir yaklaşımın benimsenmesidir (Li vd., 2020: 6-7).

Sonuç olarak pandemi öncelikle ciddi ve kestirimi zor bir sağlık sorunudur. Bu sorun diğer yandan tüm insanlığın aynı anda tanık ve sanık olduğu küresel bir olaydır. Dolayısıyla ekonomiden çevreye ve elbette psikolojiye dokunan toplumsal sinir uçları bulunmaktadır. Konunun bu nedenle farklı bağlamlarda ve dönemsel olarak daha çok analiz edilmesi gerekmektedir. Çalışmanın davranış odağında yapısal olarak bir fikir verme çabası bulunmaktadır. Ancak virüsün yayılma hızı ve yakın zamanda bildirilen varyantlar mevcut araştırmaların sürekli güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. Benzer şekilde pandemi ve davranış bağlamının günümüze eşlik eden yeni durumlar ve gelişmeler ekseninde yeniden ele alınması gerekecektir.

KAYNAKÇA

Abdelrahman, M. (2020). Personality traits, risk perception, and protective behaviors of Arab residents of Qatar during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Mental Health and Addiction*, DOI: <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00352-7>.

Acuña-Zegarra, M. A., Santana-Cibrian, M. and Velasco-Hernandez, J. X. (2020). Modeling behavioral change and COVID-19 containment in Mexico: A trade-off between lockdown and compliance. *Mathematical Biosciences*, 325, 108370.

- Alaeddinoğlu, F. ve Rol, S. (2020). Covid-19 Pandemisi ve Turizm Üzerindeki Etkileri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı)*, 233-258.
- Balkhi, F., Nasir, A., Zehra, A. and Riaz, R. (2020). Psychological and behavioral response to the coronavirus (COVID-19) pandemic. *Cureus*, 12(5), e7923. DOI: 10.7759/cureus.7923.
- Barber, S. J. and Kim, H. (2021). COVID-19 worries and behavior changes in older and younger men and women. *The Journals of Gerontology: Series B*, 76(2), e17-e23.
- Basanez, R.P. and Ingram, H. (2013). Film and tourism: the imagined place and the place of the imagined. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 5(1), 39-54.
- Bausch, T., Gartner, W. C. and Ortanderl, F. (2020). How to Avoid a COVID-19 Research Paper Tsunami? A Tourism System Approach. *Journal of Travel Research*, DOI: 10.1177/0047287520972805.
- Bezerra, A. C. V., da Silva, C. E. M., Soares, F. R. G. and da Silva, J. A. M. (2020). Factors associated with people's behavior in social isolation during the COVID-19 pandemic. *Ciencia & saude coletiva*, 25, 2411-2421.
- Biçici, F. (2016). Kaos Teorisi, Determinizm ve Yeni Bilim Paradigması Sürecinde Sosyal Bilimler ve Turizm Araştırmaları Açısından Önemi. *Turizm Akademik Dergisi*, 3(1), 29-38.
- Buckley, R. and Westaway, D. (2020). Mental health rescue effects of women's outdoor tourism: A role in COVID-19 recovery. *Annals of Tourism Research*, 85, 103041.
- Budeanu, A. (2007). Sustainable tourist behaviour—a discussion of opportunities for change. *International Journal of Consumer Studies*, 31(5), 499-508.
- Chen, S., Law, R. and Zhang, M. (2021). Review of research on tourism-related diseases. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 26(1), 44-58.
- Clark, C., Davila, A., Regis, M. and Kraus, S. (2020). Predictors of COVID-19 voluntary compliance behaviors: An international investigation. *Global Transitions*, 2, 76-82.
- Cüceloğlu, D. (2015). *İnsan ve Davranış, Psikolojinin Temel Kavramları* (30.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalışkan, C. (2017). Sürdürülebilir Turizmin Çevre İkilemi: Toplum ve Tüketim. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 6(2), 1123-1136.
- Çetinkaya, Ö., Özer, Y. ve Altuner Kandemir, G. (2020). Covid-19 sürecinde turistik seyahat risk algısı ve hijyen-güvenlik algısının değerlendirilmesi. *Tourism and Recreation*, 2(2), 78-83.
- Danış, M.Z. (2006). Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. *Aile ve Toplum* 3(9), 45-53.
- De Sausmarez, N. (2004). Malaysia's response to the Asian financial crisis: Implications for tourism and sectoral crisis management. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 15(4), 217-231.
- Dickson, T. and Dolnicar, S. (2004). No risk, no fun: the role of perceived risk in adventure tourism. In: Proceedings of the 13th international research conference of the council of Australian university tourism and hospitality education (CAUTHE 2004).
- Dryhurst, S., Schneider, C. R., Kerr, J., Freeman, A. L., Recchia, G., Van Der Bles, A. M., ... and van der Linden, S. (2020). *Risk perceptions of COVID-19 around the world*. *Journal of Risk Research*, 23(7-8), 994-1006.
- Elizabeth, A., Adam, I., Dayour, F. and Badu Baiden, F. (2021). Perceived impacts of COVID-19 on risk perceptions, emotions, and travel intentions: evidence from Macau higher educational institutions. *Tourism Recreation Research*, DOI: 10.1080/02508281.2021.1872263.

- Flanagan, E. W., Beyl, R. A., Fearnbach, S. N., Altazan, A. D., Martin, C. K. and Redman, L. M. (2021). The impact of COVID-19 stay-at-home orders on health behaviors in adults. *Obesity*, 29(2), 438-445.
- Freedman, J.L., Sears, D.O. and Carlsmith, J.M. (2003). *Sosyal Psikoloji* (Çev. Ali Dönmez), (4. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Graburn, N. H. (1983). The anthropology of tourism. *Annals of Tourism Research*, 10(1), 9-33.
- Gupta, V., Cahyanto, I., Sajnani, M. and Shah, C. (2021). Changing dynamics and travel evading: a case of Indian tourists amidst the COVID 19 pandemic. *Journal of Tourism Futures*, DOI: 10.1108/JTF-04-2020-0061.
- Heitmann S. (2011). Tourist behavior and tourism motivation. In: Robinson P., Heitmann S., Dieke P. (Eds) *Research themes for tourism*. CABI Publishing, pp 31–44.
- Im, J., Kim, J. and Choeh, J. Y. (2021). COVID-19, social distancing, and risk-averse actions of hospitality and tourism consumers: A case of South Korea. *Journal of Destination Marketing & Management*, 20, 100566.
- Iso-Ahola, S. (1982) Toward a social psychological theory of tourism motivation: a rejoinder. *Annals of Tourism Research* 9, 256–262.
- Jeon, C. and Yang H. (2021). The structural changes of a local tourism network: comparison of before and after COVID-19. *Current Issues in Tourism*, DOI: 10.1080/13683500.2021.1874890.
- Knowles, K. A. and Olatunji, B. O. (2021). Anxiety and safety behavior usage during the COVID-19 pandemic: The prospective role of contamination fear. *Journal of Anxiety Disorders*, 77, 102323.
- Kock, F., Nørfelt, A., Josiassen, A., Assaf, A. G. and Tsionas, M. G. (2020). Understanding the COVID-19 tourist psyche: The evolutionary tourism paradigm. *Annals of Tourism Research*, 85, 103053.
- Lee, H. J. and Joh, C. H. (2010). Tourism behaviour in Seoul: An analysis of tourism activity sequence using multidimensional sequence alignments. *Tourism Geographies*, 12(4), 487-504.
- Levi-Strauss'a (2014). *Modern Dünyanın Sorunları Karşısında Antropoloji* (2. Basım), (Çev. Akın Terzi). İstanbul: Metis Yayınları.
- Li, Z., Zhang, S., Liu, X., Kozak, M. and Wen, J. (2020). Seeing the invisible hand: Underlying effects of COVID-19 on tourists' behavioral patterns. *Journal of Destination Marketing & Management*, 18, 100502.
- López, R. R., López-Felipe, T., Navajas-Romero, V. and Menor-Campos, A. (2021). Lessons from the First Wave of COVID-19. What Security Measures Do Women and Men Require from the Hotel Industry to Protect against the Pandemic? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 2232.
- Luo, J. M. and Lam, C. F. (2020). Travel Anxiety, Risk Attitude and Travel Intentions towards "Travel Bubble" Destinations in Hong Kong: Effect of the Fear of COVID-19. *International journal of environmental research and Public Health*, 17(21), 7859.
- Madani, A., Boutebal, S. E., Benhamida, H. and Bryant, C. R. (2020). The Impact of Covid-19 Outbreak on the Tourism Needs of the Algerian Population. *Sustainability*, 12(21), 8856.
- Moya, C., Peniche, P.C.C., Kline, M.A. and Smaldino, P.E. (2020). Dynamics of behavior change in the COVID world. *American Journal of Human Biology*, DOI: 10.1002/ajhb.23485.

- Nar, M. Ş. (2015). Küreselleşmenin Tüketim Kültürü Üzerindeki Etkisi: Teknoloji Tüketimi. *Journal of International Social Research*, 8(37), 941-954.
- Nielsen, K. N. (2013). Retirees' Tourism Behaviour in Andalusia: Stability and Change in the First Decade of the 21 st Century. Marketing Places and Spaces: Shifting Tourist Flows 5th ATMC Conference Proceedings, pp. 314-318.2-4 October, Vilamoura, Portugal.
- Oosterhoff, B., and Palmer, C. (2020). Psychological correlates of news monitoring, social distancing, disinfecting, and hoarding behaviors among US adolescents during the COVID-19 pandemic [preprint]. *PsyArXiv*, DOI: 10.31234/osf.io/rpcy4.
- Özdin, S. and Özdin Bayrak, Ş. (2020). Levels and predictors of anxiety, depression and health anxiety during COVID-19 pandemic in Turkish society: The importance of gender. *International Journal of Social Psychiatry*, 66(5), 504-511.
- Papadopoulos, S.I. (1986) The tourism phenomenon: an examination of important theories and concepts. *The Tourist Review*, 2(1), 2-11.
- Papageorge, N. W., Zahn, M. V., Belot, M., Van den Broek-Altenburg, E., Choi, S., Jamison, J. C., and Tripodi, E. (2021). Socio-demographic factors associated with self-protecting behavior during the COVID-19 pandemic. *Journal of Population Economics*, 34(2), 691-738.
- Pearce, P. L. (1996). Recent research in tourist behaviour. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 1(1), 7-17.
- Petropoulos, C., Nikolopoulos, K., Patelis, A. and Assimakopoulos, V. (2005). A technical analysis approach to tourism demand forecasting. *Applied Economics Letters*, 12(6), 327-333.
- Sánchez-Pérez, M., Terán-Yépez, E., Marín-Carrillo, M. B., Marín-Carrillo, G. M. and Illescas-Manzano, M. D. (2021). The impact of the COVID-19 health crisis on tourist evaluation and behavioural intentions in Spain: implications for market segmentation analysis. *Current Issues in Tourism*, DOI: 10.1080/13683500.2021.1889481.
- Sarı, Ö.F. and Nazlı, M. (2013). A qualitative study on the pride notion of tourism and hospitality students in Turkey. *International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences*, 3(3-4), 47-67.
- Satici, B., Gocet-Tekin, E., Deniz, M. E. and Satici, S. A. (2020). Adaptation of the Fear of COVID-19 Scale: Its association with psychological distress and life satisfaction in Turkey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, DOI: 10.1007/s11469-020-00294-0.
- Silik, C. E., Ilgaz, B. ve Dündar, Y. (2020). COVID-19 Sonrası Turist Davranışlarının Kuşak Farklılıkları Açısından Çoklu Uyum Analizi (MCA) ile Değerlendirilmesi. *Iğdır University Journal of Social Sciences*, 24, 341-372.
- Sun, Y., Li, Y., Bao, Y., Meng, S., Sun, Y., Schumann, G., ... and Shi, J. (2020). Brief report: increased addictive internet and substance use behavior during the COVID-19 pandemic in China. *The American Journal on Addictions*, 29(4), 268-270.
- Sung, Y. A., Kim, K. W. and Kwon, H. J. (2020). Big Data Analysis of Korean Travelers' Behavior in the Post-COVID-19 Era. *Sustainability*, 13(1), 1-1.
- Şentürk, Ü. (2008). Modern Kontrol: Tüketim. *Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, 32(2), 221-239.
- Tarhan, N. (2014). *Toplum Psikolojisi, Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye*. İstanbul: Timaş Yayınevi.

Tomassini, L. and Cavagnaro, E. (2020). The novel spaces and power-geometries in tourism and hospitality after 2020 will belong to the 'local'. *Tourism Geographies*, 22(3), 713-719.

Turnšek, M., Brumen, B., Rangus, M., Gorenak, M., Mekinc, J. and Štuhec, T. L. (2020). Perceived threat of COVID-19 and future travel avoidance: Results from an early convenient sample in Slovenia. *Academica Turistica-Tourism and Innovation Journal*, 13(1), 3-19.

Verbeek, D. and Mommaas, H. (2008). Transitions to sustainable tourism mobility: *The social practices approach*. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(6), 629-644.

Wachyuni, S. S. and Kusumaningrum, D. A. (2020). The Effect of COVID-19 Pandemic: How are the Future Tourist Behavior?. *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 33(4): 67-76.

Winter, T., Riordan, B. C., Pakpour, A. H., Griffiths, M. D., Mason, A., Poulgrain, J. W. and Scarf, D. (2020). Evaluation of the English version of the Fear of COVID-19 Scale and its relationship with behavior change and political beliefs. *International Journal of Mental Health and Addiction*, DOI: 10.1007/s11469-020-00342-9.

Yanti, B., Wahyudi, E., Wahiduddin, W., Novika, R. G. H., Arina, Y. M. D. A., Martani, N. S. and Nawan, N. (2020). Community knowledge, attitudes, and behavior towards social distancing policy as prevention transmission of COVID-19 in Indonesia. *Jurnal Administrasi Kesehatan Indonesia*, 8(2), 4-14.

Yıldırım, M., Geçer, E. and Akgül, Ö. (2021). The impacts of vulnerability, perceived risk, and fear on preventive behaviours against COVID-19. *Psychology, Health & Medicine*, 26(1), 35-43.